

HRVATSKA RIJEČ

Predplatna cena: na godinu K 12. — Za pò godine K 6. — Za Šibenik na godinu donanjenjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 12 para peti redak ili po pogodbi. — Priobčena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

U znaku manifestacija.

Nova godina tek počimlje, a kao da nije u staroj bilo i na pretek manifestacija, ako nas svi znaci ne varaju, počimlje i nova godina da nastavlja rad stare, koji i nije sastajao u drugom nego u raznim manifestacijama.

Pitanje kmetsko, pitanje redovine, pitanje veleizdajničko, pitanje pouzdanica bila su na dnevnom redu. O drugom se nije smjelo kod nekih ni misliti, ni govoriti.

Prozlatil smo doba odlučno i uprav sudbonosno za cijeli naš narod, ali neka pitanja su bila tako umjetno uzveličana, tolika se buka bila podigla za njih, da su najvažniji narodni posli ostali gdje su bili, a događaji su porušili preko nas kao da nas nije ni bilo na svijetu. A dogodilo se to, jer je velika većina bila od velike buke oko nekih pitanja kao hipnotizovana, uspavana, bez svijesti.

Sada ulazimo u novu godinu i izgleda da se hoće nastaviti. O obćim narodnim pitanjima ne bi se smjelo ni misliti, a kamo li ni radi raditi, nego valja zanieti svijet neka misli i radi za stvari, koje ne zavise od njega, na kojima on ne može ništa promieniti.

Kako smo neki dan javili, u Spljetu se čuti potreba neka pitanja bataliti, čuti se potreba da se „vrat“ — kako kaže splitska, „Sloboda“ — našu pokrajinsku politiku na sretnije i sigurnije kolotečine.

Prema ovom dragocjenom i valjda nehotičnom priznanju „Slobode“, splitska pokrajinska politika bila je pošla nesretnim i nesjegurnim kolotečinama, treba je dakle vratiti ili svratiti.

Dakle prema „Slobodi“ treba nesretnu politiku svratiti na sretnije i sigurnije kolotečine.

To je uprav ono, što smo mi odavna javili da se u Spljetu radi. Kako smo rekli, tu se, ima dosta vremena, sastaju kolovodje Smolaka i Trumbić i još tkodog, a sve preko gosp. Jankova, ne bi li se stvorio nasip proti pravašima, jer da su ovi „kvas pritečeg nadržajčkog klerikalizma“, koji bi tegnuo još i vlast u Dalmaciji ugriabiti.

Ta dogovaranja, koja su se vodila u priličnoj potaji, malo po malo dobivaju i javne oblike. Njeki dan su javno bila podpisana sva ta gospoda na manifestacionim brozajkvama, sazivim skupština i sličnim, a sada dolaze za jedno u najavljenju manifestaciji, o kojoj „Sloboda“ na više mjesta uprav bez mjere bombastički govori.

Što bi u ovoj manifestaciji sudjelovali Talijani, socijalisti i čak kršćansko-radničko

dužstvo ne mjenja ništa na stvari, jer se uzelo jedno obće pitanje, od potrebe cijeloj zemlji, da se može izaci javno sa kooperacijom proti strani prava.

To u prvom redu znači najavljena manifestacija, a u drugom imala bi značiti povratak politike spljetske na sretnije i sigurnije kolotečine.

Gospodi je došla ta politika do preko nosa, i sada treba udriti u jake talambase „života i smrti svih nas“ da se prikrije uzmak.

Bez dvojbe željeznički spoj Dalmacije od velike je potrebe. To je uvidjao još Bajamonti i svi političari u Dalmaciji, pa su taj spoj bez prestanka tražili.

Nema sabora u Dalmaciji da o tom nije bilo govora, resolucija, predloga, adresa.

I zadnjeg saborisanja se važan predlog iznio i u saboru u Zadru i u parlamentu u Beču, pače tražio se taj spoj i adresom.

Ne samo to, nego je željeznički spoj potreban i sa stratežičnih razloga, koji su odlučni u našoj monarhiji.

A osim toga nema veće obćine, nema trgovačke komore, koja taj spoj nije tražila.

I napokon što je najglavnije, glasovan je i sankcioniran zakon o spoju željezničkom; pače počelo se bilo i sa predradnjama.

Dakle o koristi željezničkog spoja svak je uvjeren, svi državni faktori u ovoj poli monarhije uvidjaju potrebu; čulo se glasova pače da bi je gradil preko mora.

Kako svak zna pitanje gradnje željeznice zapije u Pešti.

Prema tomu logično sledi da bi narod hrvatski imao obračunavati sa Peštom, ako će da doživi željeznički spoj sa našim obalam. Ali kako mi u Dalmaciji nemamo ni načina ni sredstava da sa Magjarima prekinemo, trebali bi to učiniti prijatelji spljetskih političara, gospoda od koalicije.

Drugim riječima trebala bi gospoda da navrate svoju politiku iz nesretnih i nesjegurnih kolotečina na onu stranke prava.

Ali iko bi to njima rekao! A ipak bi oni mogli, jer barem njih slušaju u koaliciji.

Jedna resolucija više ili manje na stvari neće ništa promieniti, a Magjari će popustiti kad na to budu prisiljeni; nu za stalno ta sila ne može sastojati u jednoj javnoj skupštini u Spljetu, koja bi se imala, držati 16. o. m.

Za to se hoće mnogo više. Hoće se pravaška politika preloma sa Ugarskom.

Eto, tu je gdje treba preskočiti zapreke, gospodo spljetska, a sve drugo je objesna.

Objesna je da „pred željezničkim pitanjem, pred tim znamenitim pitanjem ovaj čas izčezavaju sva druga“.

Objesna je, da je željezničko pitanje „za sve nas pitanje života i smrti.“

I objesna je da se to pitanje „može riešiti jednom skupštinom i snažnim impulsom i odlučnim, stalnim pravcem politike dalmatinske delegacije u Beču, kojoj bi cijela Dalmacija i za slučaj najenergičnijeg izstupa, imala da osjigura čisti oslon i podporu, bez razlike na potrebne stranačke interese“.

Ovakvo spljetska „Sloboda“. A to znači da bi radi željezničkog spoja zastupnici u Beču, a ne kakvi delegati, imali energično izstupiti i da bi ih cijela Dalmacija imala — govorimo čisto i bistro — ponovno birati.

Kako se vidi pod izlikom željeznice hoće da se vodi stranački kapital. Hoće da se izrabi lahkovjernost obćinstva u stranačke svrhe pod vidom ekonomičnih protibaka. Ili bolje, stranačka prava bi imala još jednom da srce u izbore za drugoga. (Oh, te barkete!)

Rekli smo, da radi željezničkog pitanja mi ne možemo se tužiti na zastupnike. U tom pogledu je učinjeno mnogo: mnogo više nego može jedna skupština; mnogo više nego u obće može cijela Dalmacija, jer je to pitanje ne samo naše nego i cijelog parlamenta, pitanje je to obrane naše obale.

Prema tomu do riešenja tog pitanja mora se doći. A da dodje lašnje, nije toliko do borbe naših zastupnika u Beču, koliko onih u Zagrebu.

Gospoda u Spljetu imali bi nastojati, da se njihovi prijatelji iz koalicije ne udyaraju u Pešti, nego da s njom prekinu i tada bismo svi bili složni u borbi za naše ujedinjenje i samostalnost. A ova borba uključuje riešenje svih drugih pitanja.

Dakle napred u pravu borbu, u pravu, ozbiljnu kooperaciju, a ne u manifestacije, koje su više dojadale.

U pravoj, ozbiljnoj borbi, zastupnici, bilo koji, našli bi i bez zaključaka spljetskih, ne samo čisti nego i čvrsti oslon i neizcrpnu podporu u narodu.

U manifestacijama neće naći ništa nego rieči, pa stoga bili zaključci spljetske skupštine 16. o. m. kojimudrago, cijenimo, da će oni ostaviti onovremne, koje su ostavile sve spljetske manifestacije. A dokaz će da god. 1910. nije nego nastavak manifestacija 1909.

Samo što su onda bile manifestacije za drugu stvar i drugom svrhom upričene, a što su ove nove povratak na sretnije i čvršće kolotečine.

Nu mi cijenimo, da se pitanje života i smrti ne riešava jednom manifestacijom, pa bilo to i za željeznički spoj, toliko potrebit i popularan za cijelu Dalmaciju.

Dodatak uredništva. Da je skupština u Spljetu za 16. o. m. bezpredmetna i samo u u stranačke svrhe, prenosimo što se piše u bečkim novinama o tom poslu:

„O izgradnji dalmatinskih željeznica. O stanju izgradnje dalmatinskih željeznica izjavio je odjelni predstojnik dr. vitez pl. Schanka, a državnom željezničkom vieću, da je utanačena osnova za austrijski željeznički dio sasvim dovršena i već odaslana namještvstvu u Zadaru, sa nalogom, da izvrši politički službeni postupak, u koliko se na osnovu odnosi. Ujedno se je austrijska vlada ponovno obratila na ugarsko-hrvatsku, da ova uredi stalni rok za izgradnju njoj pripadajućeg željezničkog diela, e da se može zajednički sa izgradnjom započeti. Toga radi zakasnit će rok za početak izgradnje, jer do sad nije jošte stigao odgovor od magjarsko-hrvatske vlade. Na koncu izjavio je još odjelni predstojnik vitez pl. Schanka, da se radi o tome, e bi se za vrijeme, dok ne budu otvorene pruge odnose željeznice, uredili za dalmatinski prevoz odgovarajuće postupne željezničke i parobrodarske vozarske pristojbe. Željezničko-ministarstvo nastojati će, da se čim prije započne sa izgradnjom, a ujedno tršiti će se, da isto sa svoje strane čim prije uredi i ugarsko-hrvatska vlada.“

Političke vesti.

Jugoslavenski ministar. „Obzor“ javlja: danas se već sa velikom sigurnošću može utvrditi, da je skoro imenovan jugoslavenski ministar gotova stvar. Do toga bi moglo doći već kod predstojećeg rekonstrukcije kabineta baruna Bienenhertha, ako do onda bude riešeno zadnje još u tom pogledu pitanje i to: pitanje osobno. Kandidacija je dr. Šušteršića izključena već zbog toga, što on neće, jer da bi mu se moglo predbaciti, da je on radio pro domo, pošto je sretno riešenje ovog pitanja velikim dielom njegova osobna zasuga. Zbog toga se je stupilo u pregovore sa dr. Laginjom i dvorskim savjetnikom dr. Povšetom. Laginja je kandidacija iz političkih razloga odklonio, pošto on drži, da bi mu ovim imenovanjem bile vezane ruke za široko političko djelovanje u Istri, dok je dr. Povše ozbiljan kandidat na drugu ministarsku listnicu u budućem rekonstruiranom kabinetu. U ostalom svi slove-

Povjestne crtice iz hrvatske prošlosti Šibenika.

17. Još nešto o šibenskomu knezu Domaldu.

Kad su uvidjeli dalmatinski gradovi koliko je Domaldo stekao u narodu ugleda i na kraljskom dvoru pristupa, stali se nametcati, tko će ga svojim knezom imati, nadajući se po njemu kraljsku milost postignuti. I zbilja do malo nahodimo ga knezom svih primorskih gradova gdje se je davao zastupati, dok je većinom privabio u Spljetu i Šibeniku, jer su mu Šibenčani osobito privrženi bili, pošto je on sve moguće snage uložio da Šibenik ostalim gradovima izjednači.

Ninjanji zanešeni njegovim junastvom i drugim vrlinama odabrali ga svojim knezom, gdje je godine 1208 stavio knezovao.

Trogirani, za reć istinu, nisu nimalo bili nakloniti knezu Domaldu, ali su ih okolnosti prisilovale da ga i oni svojim knezom odaberu, jer su se i oni nadali kao i oni gradovi po njemu steći kraljsku milost. Domaldo je Trogirane na osobiti način počastio, poslavi im svojim zamjenikom vrloga svoga sina Slovina.

U Omišu kao glavnom mjestu njegove stare hrvatske plemenštin, svi su mu bili najodaniji i najustrajnjiji privrženi, te su najvećom spravnošću pritrčali mu u pomoć pri obnavljanju Zadra, a on odabra Omiš glavnom točkom odaklen je metačko nasilje odbijao. Omišani su zasjedovali junastvom pouzdanje u nje postavljeno, jer su

navale mletačke i njihovih saveznika neprestano odbijali. Kada je isti Andrija (II) postao kraljem, onda je god. 1207. u priznanje njihovih odličnih zasluga učinjenih za državu, podielo im iste gradanske povlastice koje su i drugi gradovi uživali.

Za vrijeme najvećih stranačkih tvrjenja i međusobnih takmenja, nekako oko god. 1209. odabran je proslavljeni Domaldo i spljetski knezom. Stanujući on u Spljetu dogodi se da nezadovoljna Andrijinom vladom, urote se neka ugarska (a možda i hrvatska) gospoda proti njemu, zaključivši sknuti ga za prijestolja i mjesto gdje postaviti kojega od sinova izgnanoga kraljevića Gejze, strica njegova. U tu svrhu bude opremjeno u Carigrad posebno poslanstvo s povjerljivim pismima. Poslanici dodjoše u Spljet i tu se neko vrijeme zaustavili. Mudri i oprezni Domaldo dozna za nakanu njihova putovanja, otkrije uroti, i njih povezane sa pismima opremi kralju Andriji. Do ovoga vremena Domaldo je i onako u velikoj kraljskoj milosti bio, koga je sa mnogini darovštinami i zemljištima obdarivao, a za ovu uslugu pokloni mu svu Cetinu sa mnogim drugim ogromnim posjedim. Listina je pisana god. 1210. a u njoj čitamo:

„Andrija Između svih bo ostavljamo plodnoj uspeni pohnalnu vjernost ljubeznoga i vjernoga našega Domalda Šibenskog kneza sina Saračena kneza. Zašto su nekoje ugarske velmože proti meni himbenu urotu osnovala, odaslavi i svoje pouzdanike sa pismima u Grčku

sinovom Geizovim, neka njihovim svjetom i pomoćju u Ugarsku dođu i kraljevstvo nam ugrabe. Nu kada su u Spljetu stigli, on iste poslanike pohvata i sa pismi do nas prevede. Mi zato za vazda darivamo Domaldu i njegovim potomcima, zemljište Cetinu zvano, sa Triljem i sa svimi obradjenimi pripadnostima. Ovih zemalja mejaši jesu: Od istoka Kriševa (sada Kreševo po vrh Ribarića) pa Kamenica — (Sada Kamensko-Imota i Sutoze). Otolen prama moru sve do Vrulje, a otdoven sve do Žrnovnice i Štipeclava, onda od Zera i Štibrpuca, zatim pravcem prama Prelu i Jakinu, a otdoven sve do Laktena, Krabunarove Kamenice, Zavalja i Beloja“.

Sada je Domaldo pravim vladaoćem Dalmacije postao, jer je knezovao: u Ninu, u Šibeniku, u Trogiru, u Spljetu, u Omišu, u Cetini, i većem dielu Zagore sa Imotom, te ih kao svojini imao. Zadran i onako bili su mu privrženi, da pače u jednoj listini god. 1208. nazivlju ga „prejasnoga muža kneza Domalda“. On se zbilja i osjećao dalmatinskim vladarom.

Zanimljivo je ipak, da u podpnosti svoje slave i moći, kraljska kancelarija ne nalazi mu častijega i većega naslova do onoga: „Domaldo knez šibenski sin Saračena kneza“ i Donald se je tim naslovom dičio i ponoso sve do smrti, jer dok u drugim dalmatinskim gradovima bio je samo izbornim knezom, u Šibeniku kao sin kneza Saračena bio je doživlji kralj pravom nasljedstvom.

U prvij polovini XIII. vieka u našim primorskim gradovima dvie su međusobom mržeće

se stranke obstojale, latinska i hrvatska. Latinsku su stranku pomagali i uvijek joj na ruku bili Mletčani, za svoju korist, dakako, dok je hrvatska stranka čvrsto pristajala uz ugarsko-hrvatskoga kralja t. j. uz Domalda, koji, kako smo vidjeli, vladao je mal da ne cijelom Dalmacijom u ime kralja.

U Spljetu i Trogiru bilo je najviše mletačkih privržnika, dok u Šibeniku i Omišu živjeli su samo zgodni hrvati, zakleti protivnici Republike, a ni Zadran nisu joj bili prijatelji.

Iz načina Domaldovog vladanja upoznati moremo, da mu je bila namjera izmiriti stranke, i braniti domovinu kad je na sve strane propadala, kad su njezini gradovi rušeni i primorske obale osvajivane.

Svaki hrvatski pojav zvali su Mletčani i njihovi privrženi „barbarstvom“, a svaki narodni odpor proti njihovom nasilju proglašivali „gusarstvom“.

Evo što je o tomu pisao, početkom prošloga vieka zadranin Albioni-Kreljanović:

„Neki raztrubiše, govori on, da su Dalmatinci a poimeće Zadran (rećmo Neretljani, Omišani, Šibenčani) uznemirivaju jadransko more svakojakim razbojništvim. Što bi se samo gusarom dolikovalo, a nikako puku koji je ovih vremena umom i prosvjetlom prednjačio koliko i Mletčani i svaki drugi trgovački narod. Nego to su mletački povjestničari, koji tako nas ocrtavaju. Začudno je pak da se je i Toma arciđakon dao zavesti okrivljujući Zadran donapok i krivo-

nački kandidati stoje na stanovištu, da prioriteta na mjesto jugoslavenskog ministra iztakne dr. Ivčević, koji bi kandidaturu i prihvatio.

— Dopisnik „Slobode“ saznaje, da je izvan svake sumnje, da će jugosloveni dobiti jednu ministarsku listnicu ako se rekonstruiraju Bieherthova vlada. Govori se, da će dobiti ministarstvo javnih radnja. U to ime postoji između svih grupa Slavske unije čvrst sporazum, te sve slavske grupe odlučile na najodlučniji način izvojsiti zahtjev Jugoslavena. Kako ni isti Bieherthovom predlogu nije protivan, sve zavisi o tome, na kojoj će se bazi i kada provesti rekonstrukcija.

Veledajnici pušteni na slobodu. Veleidajnici osuđeni do 5 godine tamnice bili su na 1. siječnja pušteni na slobodu.

Lukacs imade sva ovlaštenja. Svi listovi razpravljaju o položaju, što je nastao nakon neuspjelih pregovora dr. Lukacsa s vodjom neodvisne stranke Justhom. Kao će se događaji dalje razvijati, o tome se mnijenja veoma razilaze. To je sigurno, da se je designirani ministar predsjednik dr. Lukacs iz Beča ovamo povratio s prethodnim nalozom, da u svrhu razpletja krize nastavi pregovore s drugim strankama. Kako se iz okoline dr. Lukacsa uvjerava, pregovori će se svršiti najkasnije za dva dana. Dr. Lukacs će se neposredno iz nove godine ponovno zapuniti u Beč, da izvesti vladara o rezultatu svojih pregovora. Doznaje se takodjer, da je dr. Lukacs u posjedbu svih punovlasti za slučaj, da bi se razbili i nastajni pregovori.

Saviz zastupničke kuće. Justhovi kane zahtijevati saviz zastupničke kuće, da požure rad adresnog odbora. To kane zato učiniti, da adresa pripisje čim prije pred vladara i da vladar sazna čim prije želje magjarskog parlamenta u pogledu samostalne banke i gospodarstvene samostalnosti. Upućeni krugovi pako mniju, da do adresne debate neće biti doći. Kuća će biti valjda odgovorena kraljevim reskriptom.

Justh o svojoj audienciji. Justh se vratio iz Beča. U svratištu „Royal“, Justh je slijedeće saobćio o svojoj audienciji: Prije svega primirio je svoje pristase, da se nije do prevariti u Beču. Stojimo na koncu stare, a pri početku nove godine. Moram Vas opomenuti, da ustrajemo tako dugo u borbi dok nismo polučili naš cilj. Mi moramo pokazati, da narod imade svoja suverena prava. Proti tim pravima boriti se nije nikomu dozvoljeno, niti samom kralju. Mi se borimo za prava naroda. Moramo obdržavati po cijeloj zemlji skupštine. Ali ne samo nedjeljom i svetkom, nego i u obične dane. Osvjedočen sam, da ćemo sastaviti čvrst tabor, koji će biti u stanju uspješno se oprijeti Beču. O samoj audienciji nemam puno da priobćim. Kralj primio me je tako ljubezno, da sam bio upravo iznenađen. Prje nego li sam rekao svoje mnijenje, rekao mi je kralj: Gospodarstvena zajednica obih država temelj je dobrotvorni Ugarske. U kasnije doba može biti i o tom govora, da se među obim državama ustroje neka međutna carina, nu napram vani mora cijela monarhija ostati gospodarstveno jedna. Na to sam ja primjetio: Veličanstvo! Ja mislim, gospodin Lukacs se je stavio na stanovište samostalne banke. Na to mi je vladar odvrnuo: Varate se, Lukacs stoji još i sada na stanovištu zajedničke banke. Iz toga sam zaključio, da kralj nije voljan popustiti opravdanim željama naroda, i pristati na zahtjev naše stranke, pa

sam prema tomu otvoreno rekao moje mnijenje pred Njegovim Veličanstvom. Pod tim okolnostima nestaje svaka mogućnost o kakovima daljnjim pregovorima sa Lukacsem. — Članovi stranke primišu tu izjavu svoga predsjednika burnim aplaudacijama „Ej! ej!“ za suvereno pravo naroda! Nakon toga razpravljalo se je o svim mogućim slučajevima, koji bi mogli nastupiti.

Zavjera protiv ruskoga cara. Pronašasčem bomba na carskoj jahti „Standard“ otkrila je ruska policija vrlo razgranjenu urotu protiv cara. U uroti su sudjelovali nezadovoljni po cijeloj zemlji, a glavni centar joj je bio Moskva, Kiev i Sevastopolj. Iztraga se vodi na sve strane, te se atentat na šefa političke policije u Sevastopolju, kojemu je bio povjeren dobar dio ove zadaće, ima svesti na ovu istragu. Tielkom istraživanja izbio je na javu, da je nadzornik tajne policije Kandrotov sudjelovao u uroti. Osim toga su bili u toj ligi mnogi častnici i državni činovnici. Uхваćeno je već do sada do stotinu članova urote. Naumljeni atentat na cara imao se izvesti ili u Livadiji, ili u Moskvi, gdje se car imao na povratku držati.

Tko učiteljstvo ruži, ruši i moralno ubija?

Ujede me uš iz opanaka! Stara hrvatska rečenica, koja me gonala za 12 godina učiteljevanja: 1880—1892.

I kroz pomenuto razdoblje bit će bilo učitelja puzavaca... praznih klasova. Gdje pšenice, tu i ljulja! — Uzi i ovakove u ona doba i ja sam pomogao brjati — sve uz dlaku. Ipak, istini na čast, moram napomenuti, da praznih klasova na 5 prsta moglo se sbrojiti, a u puzavce tek se moglo na par njih kažiprstom upućiti.

Nu: ide vrijeme, nosi brene! I vidim: da „Uprava učiteljske zajednice kotara Hvara“ kroz „Narodni List“ br. 104 pr. godine šalje poruku „Središnjem Odboru Saveza u Splitu“, u kojoj:

1. „predpostavlja kao činjenicu, da su kulturne, socijalne i ekonomske prilike učiteljskog stališa u pokrajini u obće nepovoljne“;

2. da treba „prama tome podignuti značaj pučke škole i učitelja na dostojanstvo“.

3. da ovo „uputi“, Učiteljska zajednica kotara Hvara“ treba „nezavisno glasilo“.

Ako sadašnjeg učiteljskog glasila — što je podvala — „pisanje i stanovište ne može se složiti s obćim interesima učiteljstva, a kadro je poremetiti nužni sklad u učiteljskim redovima“ to je rubenina, koju bi mogla, a i morala „Učiteljska zajednica kotara Hvara“ u svom oboru prati, na svom sušlu sušiti.

Ali predpostavljati kao „činjenicu“: da su kulturne, socijalne... prilike učiteljskog stališa u pokrajini u obće nepovoljne; da prama tome treba podignuti značaj učitelja na dostojanstvo; to je po mom skromnom mnijenju pljucati u vjetar, a da dotičniku pada na obraz.

Pitam ja g. Radovanovića predsjednika „Učiteljske Zajednice kotara Hvara“: smatra li on sebe učiteljem i jednake naobrazbe sa ostalim svojim drugovima? Čujem mu odgovor: učitelj sam, ali va-

spitaniji (?) od drugih kolega, na što opažam: da će biti pun nauke, ali ni malo uzgoja. Jer brkati „ekonomske prilike“ pučkih učitelja naše pokrajine sa njihovim „kulturnim i socijalnim“, može samo onaj, koji drži do one: u bogata vlahu i volovi pametni! Oholost je uvijek bila svjedoka najvećeg duševnog siromaštva.

G. Radovanović, predsjednik „Učiteljske zajednice kotara Hvara“ u ime iste, za se i svih članova kategorično tvrdi: „treba podignuti značaj učitelja na dostojanstvo“. Po ovom sudeć: značaj učitelja — barem njegov i združnoga, kojima predsjednik — bio bi izpod dostojanstva. Pa takovima ljudima da naš puk povjeri na odgoj svoju uzdanicu, svoj podmladak? Nikada! Jezik je jezik, ali kad ikad i — kraljiji rep. Hoće li učitelji „zajednice kotara Hvara“ propustiti, da gosp. Radovanović, njihov predsjednik, u ime njihovo kaže javno njima i svima: da im treba značaj podignuti na dostojanstvo — njihov posao. Ja, kao ja, znao bih, što bih učinio; odrezao bih kraljiji rep, da ne gnjusiti više oko sebe.

Ovoliko u dobroj namjeri, a — niti luka jeo, niti lukom smrdio. *)

Pavao Roca.

*) Na ove skroz opravdane opazke g. Roca nadovezati ćemo samo par riječi. — Mi se ne čudimo toliko g. Radovanoviću, jer, poznavajući ga, znamo da iz njegove glave ne može izići ništa pametna. Ta on ne zna nego gnjaviti i gnjaviti kad govori, a sve tučku prazu stamu, a kad što napiše, to nije nego smjesa smušenih, neuvjisljkih riječi. — Čudit se je naprotiv „Narodnom Listu“, koji je sigurno u nestajući boljeg gradiva našao prikladnim da objelodani poruku Uprave „Učiteljske zajednice kotara Hvara“. Vidi se, da na uredništvu glasila za interese nisu valjda ni pročitali što u poruci piše, ili ako jesu, onda se istovjetovali s mišljenjem jednog Radovanovića. A čemu se sve nije nadati od „Nar. Lista“? Ta on je u svoje doba ustupio uvodno mjesto nekakvom članku tobož „starih učitelja“, da se obori na „Učiteljski Glas“, koji je bio ustao proti posljednjem ironičnom poboljšanju učiteljskih beriva! Tu se spominjalo, da je već suvišan „Učiteljski Glas“, pa čak i „Savez“ naših učitelja. — A vidi se i dobra mjera zlobe u tome, što je „poruka“ štampana u „N. Listu“. Ono je poruka novom središnjem odboru jednog Saveza pred njegovu vruću konstituirajuću sjednicu, poruka, koja se samo u toj sjednici imala uzeti ili ne uzeti obzir i koja je spadala lu javnosti samo zar po shvaćanju g. Radovanovića i „N. Lista“.

U poruci se govori o potrebi nezavisnog učiteljskog glasila. — Ova se potreba kod nekih učitelja počela osjećati tek u zdnja doba, ali ne za to, što bi tome bio kriv „Učiteljski Glas“, već za to, što su to ni neki učitelji, uskočivši u polje one politike, gdje se neprestano govori i rogobori o novim mislima, o naprednim načelima, o modernom shvaćanju, o savremenim nazovima itd. očtjelji potrebu, da se i u svom stališu prama toj politici odvoje od svojih drugova, valjda za to, da im poboljšaju svoje kulturne i socijalne prilike i da svoj značaj podignu na dostojanstvo. — A koliko je smišeno govoriti o nezavisnom učiteljskom glasilu u Dalmaciji razumjet će svak, kad spomenemo, da je sadašnji urednik „Učiteljskog Glasa“, prihvativši se tog zadatka u članku „Rič kolegama“ javno otvoreno i odriješto svima kazao, da je „Učiteljski Glas“ pod njegovim uredništvom, da svih jednako štiti od svake nepravde, neka se njemu svi koji što nepravdom trpe obrate, neka „Učiteljski Glas“ smatruju svojom obranom. Pak? Koliko ih se javilo, koliko obratilo „Učit. Glasu“ barem za to, da tu iznose bez straha i odgovornosti svoje ždage? Ne samo to, već se nisu javljali ni za što drugo, pa je cijeli rad oko „Učit. Glasa“ ostao na četvorici, petorici. Bilo se

pokrenulo i „Novo Vrijeme“, pa je i ono — i ako je uskokima moralo da ugadja — nakon malo mjeseci prestalo bitvu.

Drugi je to razlog svemu tome po sriedi. Kao svudje, tako i među učiteljima ima nezadovoljnika, pretjeranaca i onih, koje vode često drugotni cilj. Tima naši učitelji ne bi imali dati da vode nikad i nigdje glavnu riječ, da im se ne dogodi kao „Učiteljskoj zajednici kotara Hvara“. Tad bi bilo više sloge, a prevladalo bi uvijek razbor. (Opaz. Ured.)

Dopisi.

Makarska, na 2. siječnja.

Požar. Na osvjet mladog ljeta dogodilo se ovdje strašan požar, kakvog Makarska ne pamti od preko trideset i više godina, kad no u vrijeme zapreme Bosne, na dan Gospe od Karmela izgorio cijeli t. zv. seminar, zgradija g. I. M. Vukovića, više sustolnice, u kojoj je velika zalha vojničkoga živeža bila sahranjena; sve u par sati propadne, kao i sve u kući osim četiriju zida. Od dva dana ovdje pri koncu stare godina dula je velika bura, koja ni dandas — poslje četiri dana — nije prestala. Okolo 2 sata u jutro, jučeršnjeg prvog dana novog ljeta, upalila se kuća zaklade arcidjaka Pavlinovića, strica pokojnog nezaboravnog našeg prvaka Don Mhe, a čisti prihod iste namijenjen je za odgoj jednog djaka njihove svojte u splitskom sjemeništu, a istom kućom sad upravlja Mate Pavlinović, Don Mihin sinovac. Vatra počela u podkrovlju kuće. Srećom da vatru opažise neki naši mladići, koji tad prolazahu kroz Kačićev trg, i poslje prijeljske večeri u svojem družtvu, vraćahu se svojim kućam. Među njima nahodili se odvažni i jaki mladići gđ. Špiro Klarić, Kleme Puović i još neki. Uamah provališe u kuću požara, razbaciše vrata, pozovuše ukućane, ugrabiše djecu i na dvor iznesohu. Neki podjohše da druge djakane, a osobito mjestne oblasti, oružnike pozovu i kroz malo doba pred kuću dođohše g. načelnik Klarić, uobalen poglavarstva, redari i drugi mnogi gradjani. Uzaslan i strahovit je prizor. Kao prije duhala je bura, ako i časovito jenjala, ali kad do kad na mahove silno puhalo, daiskre i gorući predmeti po zraku i po vrh kuća letjahu i tako svi prestrašeni, da cijeli zapadni dio grada izgori i nemilo propadne. G. načelnik umah naredi da se gumni novi rukav doneše, koji srećom baš za požarne slučajeve mogao poslužiti, kao u istinu mnogo je vriedio, jer iz bližnjeg hidranta malo dalje kuće od požara, jedno 30 metara, nahodi se — i to glavni hidrant. Guma bi postavljena i iz 2. kata iz kuće oružništva; prama Pavlinovićevoj kući štrcalo se voda u debelim mlazovima i tako u 2 sata požar ograničio se je, a kuća i sve u kući propalo je. Da je jedna sama bližnja kuća plamen uhvatila, doista po Makarske dandas bila bi ruševina. Bi. Lurdiska Gospa koju je cjela kršćanska Makarska sudno odana, sačuvala nas od te velike nesreće. U kući tri obitelji stanovahu, većinom nevolnom čeljadi i do blizu 20 osoba, kojima sva roba i pokućstvo propalo. Srećom da kuća bila osigurana za koji 12000 K, kao i ud. Mrkušić na l. podu za 6000 K osigurala svoje pomjeće, osim malo papira, novaca, sve joj propalo je.

Božjom srećom, da u ovoj nevolji nije bilo ljudskih žrtava i plamen na vrijeme ograničio se je. Okolo 9 i pol sati u jutro iz Splita osobitim parobrodom na molbu g. načelnika, dođohše vrli splitski vatrogasci — 24 na broju — sa strčalkam, koji mnogo dopriješše, da se vatra svlada i ograniči. Po podne sve bilo gotovo. Vrlo smo

vjerstvom, s toga dostojnim najvećega preziranja, s razloga, što su onih vremena papina proklevstva slijede primorske odmazde. Nije to bilo iz gusarskoga nagona ili želje, što su Dalmatinci mletačkoj trgovini našetovali. Bijahu u ratu; činjahu što ratno pravo dopušta, odmazde su obzbrane preduzimane. Moželi se između dva ratujuća naroda odobriti pobjeditelju, ako sbog prije odstrano nanešenih šteta, nad pobjednikom ubro u okrutnosti? Ako jači Mletčani pobjediše, ili zato? Jača morao nezavnom osvetom na Zadrane nasrnuti? Ostaje neizbrisiva sramota skupnovladi, duždi i vojsci. Sbog straha od mletačke vlade nije smio Lucio povjedati strašni nder koji je zaleto Zadar. Neznadučki, bili ostavili veliku posadu u Zadru, ili bi, da im nije oslabiti vojsku, porušili ga; odabrali ovu nakanu kao okrutnu i shodniju duždevim namjeram. Naš povjstničar nije smio istinu kazat dok je Dalmacija pod mletčanom bila“ (Memorie V. II. p. 67).

Osim stranačkih borba, bila je između šibenčana i trogirana žestoka pravda. Šibenik se osjećao dosta golemim i podpuno hrvatskim gradom, stoga nije poništo htio niti u duhovnim niti krkovnim poslovima više zavistiti o Trogriu, koga je proturanodnim smatrao i zato prezirao. I zbliža Trogirani su čustvovali sa Mletčanima i s protihrvatskom strankom, to je najviše dalo povoda da trogriškoga biskupa komzu su Šibenčani podčinjeni bili, nehtijeli svojim priznati. Htjeli su svakako vlastitoga biskupa steći. Trogirani opet za svoje strane mrzili su na šibenčane jer

su ovi napadali na Mletčane, trogriške šavzenike. I protivu Domaldu Trogirani su kipili osvetom što je bio pripojio Šibeniku zemljište Moko i Marinu i nastojao da to isto učini sa Dridom i Bistrivicom, i što su njemu kraljji Mirko i Andrija bili poklonili velike posjede oko Bihaća i Trogira. I ako je Domaldo branio šibenčane i želio da dostignu neodvisnost od trogriškoga biskupa, ipak kao čovjek mudar i oprezan nastojao je, da se to pitanje riješi zakonitim sredstvom pravice i sa strane mjerodavnih šibenčnika. Tako se samo more tumaćiti što su šibenčani ostali pri osudi krvavskoga biskupa Matije od god. 1196. kroz sve vrijeme što se s njima upravljao knez Domaldo, a sa trogiranim sin njegov Slovina.

Mletčani i latinska stranka njima privržena u Spletu i u Trogriu, nisu mogli mirnim okom gledati rastuću moć i ugled kneza Domaldala i vjernih njegovih surbownika šibenčana koji su im sve osnovne pomrsivali, pak kad nisu mogli im ni dojačati ni odstraniti ih, počehše ih svakojakim potvorami okrivljivati.

Sve potvore i sva osumnjičivanja Domaldo bi nadvladao bio, ali je za njega i za njegove rodoljubne težnje najveća nesreća bila, što se je kralj Andrija I. (II.) izmirio i sprijateljio sa Mletčanima. Žrtvom tog izmirenja morao je biti knez Domaldo, a tim i hrvatska stranka.

Ugarsko-hrvatski kralj Andrija I. (II.) da okaje svoje velike grieh, odredi odvesti križarsku vojnju. U Hrvatskoj i u Dalmaciji odabrao

banom priora templara u Vrani Poncija de Cruce, Neimajući novca za vojničke potrebe, oplienio crkve i oltare i prodao Mletčanom Zadar.

Na 23. kolovoza g. 1217. dođe kralj Andrija u Splet, gdje se je bila sabrala križarska vojna sastavljena od 10.000 izabranih vitezoava osim pješadije. On se za duže vremena zadržao u Spletu dok je sve bilo spravljeno i priredjeno, što je trebalo za putovanje.

Dok je Andrija u Spletu boravio sročili se Mletčani sa latinskom strankom Spletja i Trogira i sve silno uložili da zazornoga Domaldala sruše. Što su Mletčani i latinska stranka predstavljali slabom i zaduženom kralju nezna se, znademo samo da kralj odzume Domaldu Klis i preda ga templarom, ali ostade on i na dalje spljetskim knezom. Trogirani izvukoše kraći kraj, jer dobiše od kralja slijedeći naredbu;

„Svakomu dajemo na znanje, da smo našim vjernim Trogiranom dozvolili, neka odsele u ničemu nebudu potuženi odgovoriti knezu Domaldu, njegovu sinu, ili njegovoj čeljadi. Kraljskom vlašću zapovjedamo Domaldu, njegovu sinu, i njegovoj čeljadi, da se nebi odsele usudili Trogiranom biti u čem dosadjavali, niti od njih što iziskivati. I ako bi im dosadjavali ne samo što se u kraljskoj nemilosti upasti, nego će jošter i tjelesno kazniti. Zapovjedamo jošter meštru templarskom, da ih brani protivu Domaldu, njegovu sinu, i njegovoj čeljadi“.

Uslied te naredbe izgledalo je kao da je Domaldo izgubio kraljsku milost i da je latin-

ska stranka predvladala nad hrvatskom, ne samo, već latinjani počehše sada pred hrvatima rontiti krokodiliske suze žaleći na razdor koji ih je dielio razglašivajući vruću želju, da već prestanu u Spletu ljute borbe i povratu se žudjeni mir, a buduć tomu razdoru jedino kriv knez Domaldo „pravi zamešnjak i nesnošljiv Hrvat, neka se on odstrani, pa eto mir i sklad gotov“.

I zbliža hitrolijom lukava latinska stranka prevrtila je i nadvladala hrvatsku, koja misleći zla će se mir i sloge povratiti ako se Domaldo odstrani, zamjenjise ga u spljetskom knežtvu god. 1221. sa drugim Hrvatom Višanom.

Ovi spljetski primjer bi povodom da se isto i u drugim dalmatinskim gradovima pokuša umišljeno sloga povratiti. Pod izlikom, da se odstrane sve zadjevce i stvori pomirenje, sastali se na dogovor Spljetsani, Trogirani i Klisani, kamo i šibenčane pozvali. Dne 25. ožujka god. 1221. među inim bi i ovo utanačeno: „Mi Spljetsani, Trogirani i Klisani, bez da u čemu kraljskoj vjernosti pomanjkamo, prisližemo na čvrsto pomirenje sa šibenčanima. Od danas svi ćemo kao jedan čovjek biti, i jedan drugomu pripomažati bude li koji od nas rat imao, oli ako bi od koga nasiljen i napadnut bio. Šibenčani među tim neće više goštariti“.

Zato je spomenuti ugovor najviše protivu Domaldu i njegovu šibeniku naperen, čim se sa izrazom „gusarenja“ zabranjivalo dosadjavati il u čem smetati Mletčanim.

(Nastavak slijedi.)

zahvalni tom zaslužnom bratskom društvu, da nam u nevolji pritekao, svesrdno njima i dičnoj upravi iz duše zahvalni. Živil!

St. Pravos.

Rogoznica kod Šibenika, 3. siječnja 1910.

Pitanje mosta. Otrag malo bili su kod c. k. namještenika u odaslanstvu mjestni nadpomoćnik Don Ivo Katalinić i glavar g. Bene Ercegović-Girba preporučeni od zauzetenog i poštivojnog našeg zastupnika na car. vicu veležnog dr. Ante Dulibića u svrhu da obrazilo i preporučio rješenje starog i životinog pitanja pučanstva ove župe: priloženje na ime otoka Rogoznice s kopnom. U tu svrhu su uručili spomenicu Njegovoj preuzvišenosti g. namještniku i bili su kod namjesta podpredsjednika presvjetli g. Tončića i kod gl. savjetnika inžinira g. Antuna Lucića-Ročca. Koiko je narodu na srcu izvedba ove radje, počeo je još natrag 30 godina sam nasipavati, pa je 150 metara skoro podupno nasuo, nu nije se čuditi da je iza tolikoga bezplatnoga rada umoran sustao, pa sad očekiva od zanimljivih faktora, u prvom redu od c. k. vlade, da započet rad privede kraju.

Rad odaslanstva nije ostao uzaludan. Ovo dana došlo nam je od c. k. namještenika spomenuti gradjevni savjetnik inžinir gosp. Antun Lucić-Ročca. On je se tako na lica mjestu uvjerio koiko o opravdanosti, toliko i ne pretežno izvedivosti namjere radje. U gosp. savjetniku je ovom prigodom poznalo ovo pučenstvo oca, koji čuti za svoj narod, te je svojom ljubavlju svakoga osvojio. On je odmah shvatio, koji je neizbježivo za blagostanje ovoga pučanstva, za njegov napredak, za preprečenje stradanja, dangube i nesreće, dapače i za dobrobit iste bližje Zagorja izvedivo ove radje. Gosp. savjetnik je obećao zauzeti se i doći u susret ovomu dobromu i poštivojnomu narodu, a mi s pouzdanjem sada čekamo oživotvorenje.

Iz grada i okolice.

Čestit Božić nazivljemo braći pravoslavne vjere, želeći im svima svako dobro!

Svečani otvor ženske građanske škole. Kako javismo, sledi u subotu dne 8. t. m. j. Zastupnik je doista, da se taj otvar. proslavi svečano, dakako u primjerenim granicama, jer je ženska građanska škola za Šibenik prava, pače nepr. eniva prosvjetna stećevina. Proslava će se izvršiti od prilike ovako: U jutro oko 7 1/2 sati obaće se grad „Šibenska glazba“, udarajući vesele koračnice. U 9 sati pozvanici na svečani otvor skupit će se u dvorištu od crkve sv. Frane, a malo za tim doći će iz zgrade građanske škole učbenice sa učiteljskim osobljem. U 9 1/2 sati točno bit će u srkvi sv. Frane služba božja sa pjevanjem „Pridji Duše“, a iza toga pristupit će pozvanici i učbenice s nastavnima u dvornicu građanske škole, gdje će se izreći prigodni govori i proglasit otvar. nove ženske građanske škole po predstavniku pokrajinske školske vlasti g. pokr. nadzorniku Antunu vii. Ströllu. „Šibenska Glazba“ će preko govora udarati prama prigodi „Carevku“ i vesele koračnice. Nakon dovršena svečanog čina, pozvanici odlače, a „Šibenska Glazba“ obilazi grad iz svrku veselih koračnica. — Po podne oko 4 1/2 dopusti li vrijeme, koncert „Šibenske Glazbe“ na Poljani, inače će ovaj koncert bit izveden u nedjelju dne 9. t. m. j. u podne, također na Poljani. — S radošću moramo zabilježiti, da se je do sada, dok ovo pišemo, upisalo 56 učenica, od kojih 31 za II., a 25 za I. razred. Još ih ima za upisanje do dvadeset, tako da je uspjeh dobra pohadjanja naše građanske škole osjegurano. Još jednom upozorujemo roditelje na važnost ove stećevine, te ih u interesu njihove vlastite djece nulkamo, da sa svojom mogućom spremnošću ipisu svoje kćeri u novu školu. Blagoslivat će čas i sat kad su to učinili. — Sretno!

Za trgovački tečaj. Gradski zastupnik Dr. Dulibić i načelnik Dr. Krstelj sazvali su za sutra u 11 sati pr. podne u občinskom uredu sastanak mjestnih trgovaca i obrtnika i njihovih namještenika u svrhu, da se dogovore glede uspješnog pohadjanja večernjeg trgovačkog tečaja. Radi se o pitanju od velike važnosti za naš grad i njegovu budućnost, te ne ima dvojbe, da će se svi ne samo odazvati pozivu, nego i složno poraditi, da se osjegurano obstanak i uspjeh večernjim trgovačkim tečajevim, koji su temelj za podignuće trgovačke škole u našem gradu. Ako slučajno tko nije bio pozvan, umoljeni javljamo, da je to samo nehotice uzliedilo. Neka s toga dotičnik izvoli u uređeni dan i sat pristupiti na sastanak svejednako.

Glavna godišnja skupština našeg Hrv. Sokola održana je dne 2. t. m. j. u nedjelju u 4 1/2 sata po podne te je u posvemašniji sklad i liepi sporazum društvenih članova izrpljen ciele dnevi red. Biranje novo uprava za t. g. starijehom jednoglasno opet brat Dr. Ivo Krstelj, a ostalim upravnicima: Dinko Sirovica Josip Karadžić, Krešimir Novak, Trilja Josip, Bulat Hinko i Protega Marko.

Godišnja skupština Zadarske Čitaonice. U nedjelju u večer održavala se je glavna godišnja skupština Čitaonice uz prisustvo liepog broja članova. G. M. Obuljen izabran je predsjednikom što ima svoje osobito značenje. To je glas povjerenja, koje mu hrvatska inteligencija ovoga grada, a koja se kupi u onom društvu, podava na uztek i u ime prosvjeda proti blatnim lažima i osvadama jednog mjestnog libela. Ovim je činom dana

podpuna zadovoljština g. Obuljenju radi svega onoga, što je od glasila zadarske fukare imao podneti, a samo zato što je — dobar Hrvat!

Pokrajinski sabori. Krajevom naredbom sazvali su na zasjedanje pokrajinski sabori Dalmacije i Koruške za 17. ov. m. j. a galčki za 12.

„Učiteljsko društvo“ za grad i kotar Šibenik drži svoju glavnu godišnju skupštinu dne 6. veljače (nedjelja).

Zabave u našem Sokolu t. j. ona na staru godinu i ona u nedjelju večer uspjele su, da nisu mogle bolje. Saljiva lutrija na staru godinu obradovala sve prisutne, držeći ih u najliepšem veselom razpoloženju. — Na Tri Kralja u večer opet je u našem „Sokolu“ zabava, pri kojoj će sudjelovat podpunu društveni orhestar i zaprv put društveni pjevački zbor po ovom programu: 1. Liepa naša domovina (muški zbor), Faller. 2. Koračnica „Dolazak Sokolova“ (orhestar), Kmoch. 3. Noćni stražari (muški zbor), Zajc. 4. Potpouri „U sedmom nebu“ (orhestar), Petraš. 5. Petelinčkova ženidba (muški zbor sa tenor solo), Heinrich. 6. Vesela vožnja saonama (orhestar), Kmoch. Orhestrom i zborom upravlja kapelnik g. M. Melichar. Poslie toga sledit će plesni vjenčije.

„Hrvatskom Sokolu“ u Šibeniku gosp. Mate Baranović poslao je iz Zagreba na dar mjesto čestitaka o novoj godini 5 K. — Uprava „H. S.“ najliepše bogadari.

Vjenčanje. U subotu vjenčaje se u Rogoznici gosp. Marin Bego sa glicom Lucom Lovrić Caparin Antinom. Srdačna naša čestitanja!

„Šibenska Glazba“ svirat će na sv. Tri Kralja na podne i to na mjestu, koje će se prama vremetu odrediti, sledjeći program: 1. Fantastična grotesk-koncertna koračnica „Till Eulenspiegel“, T. Rupprecht. 2. Overtura iz opere „U Zdencu“, V. Blodek. 3. Barkarola-valček iz opere „Hoffmanov Priče“, Offenbad. 4. Velika smjesa „Opreten Revue“, Iselpold. 5. Koncertna koračnica „Pod Admiralskom zastavom“, I. Fučík. — Izvede li se taj koncert, izostat će u večer običajna obhodnja glazbe gradom.

„Ubožkom Domu“ darovao je jedan gopodini čije ime neće da se zna 24 K. — Uprava društva plemenitom darovateljju svesrdno zahvaljuje.

Otvorenie brzajavnog ureda u Krapnju. Jučer je sledio otvorenje brzajavnog ureda u Krapnju. Odavna je ono selo vapiro za ostvarenjem toli korisne i potrebite ustanove. Radišnji i prometni Krapnjani eto vide izpanjenu davnju želju. Mi im od srca čestitamo na toj novoj stećevini, želeći im u njihovom trudu i njihovim poduhvatim svaku sreću i napredak. Moramo ovom prigodom izlatknu pohvalno i uspješno zauzimanje občine i naših zastupnika, kao i susretljivost ravnateljstva pošta u Zadru, kojim su se seljani pri otvorenju ureda brzajavno zahvalili.

Čuvarima grobišta sv. Ane odredila je občinska uprava za godinu dana Lovru Nikolića i Franu Skotona, po čemu oni već preuzeše službu, koju je vršila za toliko godina pokr. Agelija ud. Sisigoro. Nadat se je, da će novi čuvari dostojno zamieniti pokojnicu i tim odgovoriti povjerenju obšinske uprave.

Izvoz drvla. Pod skladištem Steinbeiss krca drvle veliki danski parobrod „Lars-Krux“.

Biserje hrvatskog narodnog jezika.

Ljubi, rode, jezik iznad svega, U njem živi, umiri za njega!

V.

Rad oko poslovice kod starih naroda.

Napomenuli smo da nije do toga narodu da iztražuje i pronadje kako je koja poslovice postala ili koji je prvi rekao, niti se brine znati za njihov broj, prem su njegova tvorevina. On je prezadovoljan kad steće koju poslovice, da si s njome obogati pravila, po kojima ravna život, i drugo miša.

Naprotiv, tu brigu iztraživanja uzeli su u ruke pojedini umnici, od kojih su neki baš zbog toga došli do ujednog glasa, a neki pokazali zamjernu ljubav prama ovom narodnom biserju. Nije nam doduše sve poznato, što se u tom pogledu učinilo u davna vremena. Mnogi su se starinski spisi izgubili, te je zato povjest književnosti starih naroda vrlo manjkava. Radi toga nije moguće imati sve pri rukama, iz čega bismo mogli znati koiko su oni uradili u sabiranju i proučavanju poslovice. Ipak iz onog malo podataka, koje je vez vremena pošteđio, doznajemo da su i stari narodi u velike cijenili i dobro shvaćali važnost poslovice. Ljubav njihova prama ovom narodnom blagu neka nam služi na izgled.

a.) Salamon, Proroci, Isukrst.

Prvo i častno mjesto, kao sabirateljju poslovice, bez sumnje pripada Salamonu. Ovaj mudri kralj izračeliana, uvidjevši korist i značenost poslovice, odlučio se pokupiti ih u jednu knjigu, s namjerom valjda da služi njegovu narodu kao zakon života. Ciele je zbirka njegova

imala do tri hiljade poslovice, te su je Židovi velikom čašću i štovanjem čuvali in Tabularis Templi“ (u kovčegu hrana). No, prigodom požara jeruzolimskog (g. 586 pr. K.) svećenima jedva podože za rukom da spase jedan dio, te ih je Esdra, nadodavši još nekoliko, porredao u posebnu knjigu.

Osim toga Salamon i u druge svoje knjige unosi po koju poslovice, ali se većinom on služi sudovina, koji su plod nenadrkljivog njegovog uma. Salamon ovako označuje poslovice: „sapientia foris proedicat, in plateis dat vocem suam“ t. j. mudrost na polju besjedi, ali u ulicama pušta svoj glas (Posl. I. 20). Ove rieči izvrsno pristaju značenju poslovice i tumače od koga im je izvor: „mudrosti na ulicama“, a pošto se tim označuje puk, koji na dvoru pokazuje svoju mudrost, drugim bi se riećima moglo reći da je poslovice „izraz puke mudrosti“.

U svjetini knjigama kadkada i proroci mose u svoje knjige poslovice. No, premda su tim pokazali koiko cieni tu vrstu puke mudrosti, ipak oni nisu niti se mogu zvati sabirateljima, kako to možemo punim pravom reći o kralju Salamonu.

U knjigama novoga zavjeta naći je isto tako pučkih poslovice, a zanimivo je da se s njima služio i božanski Naučitelj, kao: Liekaru, lieči samoga sebe — Jedan sije, drugi žanje i t. d. Punim pravom i sasvim umjestno on se služio poslovicama, da ga okorje Židovi bolje shvate, da ih usutka s onim što su oni već držali za istinito. Koiko ovaj ugledni i božanski primjer pokazuje neprocjenjivu važnost poslovice!

b.) Perzijanci i Arapi.

Poznata je svakomu različnost čudi iztočnih i zapadnih naroda, koja se također odražuje u načinu, obliku i broju poslovice. Kod iztočnjaka je bujnija mašta, te se oni veoma rado služe u svojim poslovicama prispodobama, slikama, metaforama i pričama. Ovakova vrst poslovice puno je ograničena kod zapadnjaka. Zbog česa iztočni narodi posjeduju mnogo veći broj poslovice od zapadnih.

Perzijski književnici često i rado kite svoja književna djela ovim pučkim umtovinama ili poslovičnim rečenicama: znak je to, da je takav način pisanja bio na volju čitateljima. No, mora se priznati da Arapi u učenju poslovice prednjače svim ostalim iztočnim narodima. Osobito pjesnička djela njihovih književnika ured su arapskog narječja baš radi krasnih poslovice.

Poslovice su arapske poznate na daleko radi njihove ljepote i slikovitosti, te se nije čuditi da su ih sabirali i proučavali najodličniji arapski umnici. Izvrstni poznavalac iztočnih naroda, njihovih narječja i običaja, gosp. Quatremère (Mémoire sur la Vie et les Ouvrages de Meidani, kod Civ. Catt. g. 1855. svez. I. str. 654), nabraja do petnaest sakupljača poslovice. Na prvo mjesto on stavlja Ahmeda Meidana, koji je kod svog naroda veoma dobro poznat, jer je umao uredio svoju Zbirku, nadodavajju zgodna slovnika tumačenja, povjestne crtice i priče, te zgode javnog i privatnog života Arapa, kada su u svezi sa kojom poslovice. Meidani bi bio po tom prvi poznati sistematički uređitelj poslovice.

c.) Greci i Rimljani.

Glas o književnoj ljubavi Arapa prama poslovicama prebrdo je granice njihove zemlje, a prvi su umni Greci, koji nastoje da kite svoju klasičnu književnost tim veoma korisnim radom. Baš iz najstarijih vremena Grčka ubraja medju sabiratelje najuglednije svoje umnike. Izpuštamo ime slavnog Plutarka, prem nekoji tvrde da se prvi bavio poslovicama. Zbirka, koju mu pripisuju, nije doduše dostojna da nosi njegovo ime. No nesumljivo je da su posebne zbirke poslovice uređili veliki grčki učenjaci: Asistotel, Aristid, Kleark, Milon, Demon, Pelet, kako nam bezdvojbeno pričaju ugledni pisci Leart, Atenej, Zenodot i Suida.

Velika je šteta da od ovih zbirka danas nijedna ne postoji. Sve su se zamele. No, ako grčka književnost opravdano žali taj gubitak, tješ se ipak što joj je zub vremena pošteđio druge od velike vriednosti radi ugleda samih sabirača, a to su zbirke Krisipea, Didima, Perceea, Eskijje, Suide i Teofrasta. I drugih ima, ali je dosta da napomenemo glavne. Sama njihova imena od sebe govore, kakve su se imne sile u Grčkoj posvećivale sabiranju i proučavanju poslovice, ovog dragocjenog narodnog blaga, cvieća i uresa liepe knjige. Važnost poslovice uvidio je i stari proslavljeni Rim. Nije se mogao oteći da i u ovom, kao i u ostalom, ne očuti upliv Grčke, kolevke umjeća i nauka.

Kod rimljana je uredno poslovice dobila častno mjesto. Već smo napomenuli kako su sudni rimski zamoljeni za savjet u kojem zamršenom poslu, naprosto odgovarali sa kojom po-

slovicom. Pjesnici njihovi i satirici kite svoje sastavke ili sa poslovicama ili sa poslovičnim rečenicama. Warren stavlja na čelo svakog od svojih Menipea po jednu poslovice. Cicero, u svojim didaskaličkim spisima, hvati i uzno važnost poslovice i više puta ih plete u svoje znamenite govore. Seneka i Plinij iz svoje mnoge. Veliki rimski historik Titus Livijus, te i Tacit ne zadiru u svojim knjigama navadajti narodne poslovice.

Ipak, uza svu tu ljubav za poslovicama, iz one dobe zlatne književnosti, nije nam došlo ni jedno ime sabiratelja poslovice. Zaista čudnovato!

No, što ne učinise rimljani, pobrinuli su se da učine Erazm (Adagiorum Chilledas tres, Venetis, 1500.) Policijan (Centuriae proverbiorum etc.) Andrejini (Epistola proverbiales etc. Strasburg 1508.) Stefan (In Chilledas Erasmi onimadvertisores) Manucij (Adagia etc., Urselis 1 03.) Neander (Onomologia Graeco-Latina, Baslaee 1557.) Junij, Kortelacij, Lykostien i mnogi drugi. Sve sama imena ponajboljih pisaca od XVI. do XVIII. vieka. Oni su marno pobrali poslovice po djelima svim rimskih pisaca, pjesnika, satirika i povjestničara, te ih objelodanili pod raznim imenima, kao Proverbia, Adagia, Apophlegmata, Aphorizmata i t. d. Broj latinskih poslovice dođe do više hiljada, a mnoge su i danas u porabi kod naučnjaka i književnika svih naroda.

(Nastavit će se.)

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.) Vlastnik, izdavaatelj i odgovorni urednik Josip Drezga.

Zahvala.

Prigodom teške nesreće, koja nas je zadesila smrću našeg milog i nezaboravnog anđjelka

Nikole

od osobite nam je utjehe bila mnogobrojno izkazana sućut, pak ovim putem izričemo zahvalnost svoj rodbini, prijateljima i znanicima.

Osobito zahvalnost izražujemo našemu kumu veleuč. gosp. Dr. J. Beršu, koji je na svaki način nastojao, da ga iztrgne od nemile smrti, kao i mnogopost. župniku Don J. Kataliniću.

Nezmjernu zahvalnost izražujemo i svima onima koji su nam bilo vjencima, bilo doprinosima, a k tomu brzajavno, plismeno ili usmeno izkazali sućut, te i onoj gospodi, koja su našeg milog pokojnika odpratiili do vječnog počivališta.

Rogoznica, 1. siječnja 1910.

Obitelj Deković.

Javna zahvala.

Pri težkom udarcu goleme nesreće, koja nas zadesi gubitkom našeg dragog i nezaboravnog muža, ota lid.

Ivana Gančevića pok. Stipana

koji po odredbi Svevišnjega u dobi od 55 godina podkriepljen svetotajstvom umučiti, dne 5. prosinca t. g., prešeli se u vječno vječnost, ostavivši nas žalostne, sirotne, i lišene nenadoknadive bogodati, veličkudnošću vladanje rodbine i svoje u takovim časovima, da nas utješe, e da barem časovito bit i tugu nam ublaže, sa svojom sućutu štovanja, odanosti, povjerljivosti i saželjanja, vele nas zadužuje, te im ovim vječitu harnost i zahvalnost iz lužna srca izražujemo. Osobito izlatknu nam je čine najubudiljeg štovanja i harnosti naprama gđ. Božidaru Jerkunici mjestnom župniku i dr. Solovju občinskom liečniku, koji iz svih sila bratske ljubavi i poštivojnosti nastojše, da olahkote zadnje ovoživote časove našeg milog pokojnika. Ovim putem javnosti sa zahvaljujemo mjestnoj bratovštini Presv. Sakramenta; mladenjačkom društvu Presv. srca Isusova kao i mjestnom zboru pjevača, koji svi jednakiim silami uznastojše, da sprovod što dostojanstveno bude obavljen. Napokon, mi Kambelovčani, svima hvala, a od Boga plata!

Kaštel Kambelovac (Spljet), 20. 12. 1909.

Ivanica rođi. Mišica zena. Frano Bratovič, velepusjed. zet. Frano Antun-Lovre bogoslov, Ante gimnazijalac, sinovi. Majlija Mišica svast. Lucija udata Bratičević, Marica, Nadarko, kćeri. Kata rođi. Perišin nevjesta. Pere Gančević p. Mate rođjak.

Ana ud. Zec izpitana primajja

vješta u svojoj struci, preporuča se ctenjenim gospodjama. U slučaju potrebe spremna je doći u svako doba.

Stan: Kuća Kraljić kod sv. Frane.

